

سوال

پیامی از یکی از برادران به دستم رسید که به نقل از یکی از شیوخ گفته بود: یعنی کدام یک از نعمت‌های خداوند بزرگتر است؟ نعمت مال یا نعمت داشتن پدر و مادر یا نعمت ندیدن گناهان؟ تا آن که یکی گفت: بزرگترین نعمتی که خداوند به من داده است خود خداوند است، کسی که سود و زیان به دست اوست و همه چیز در اختیار اوست و با این وجود ما مرتکب معصیت او می‌شویم و او بردباری می‌کند و به ما فرصت می‌دهد! آیا این درست است که بزرگترین نعمت خداوند خود اوست؟ و آیا جایز است که بگویم الله خودش بزرگترین نعمت است؟ آیا تفاوتی میان این سخن است که خداوند خودش نعمت است و این که بگویم نعمت این است که پروردگارم الله است؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

شکی در این نیست که بزرگترین نعمت خداوند بر بندگانش هدایت آنان به بندگی او و امر آنان به سلوک راه بندگی است. الله تعالی می‌فرماید:

الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا [مائده: ۳]

(امروز دین شما را برایتان کامل و نعمت خود را بر شما تمام گردانیدم و اسلام را برای شما [به عنوان] آیینی برگزیدم) ابن کثیر - رحمه الله - می‌گوید:

این بزرگترین نعمت‌های الله عزوجل برای این امت است: که خداوند متعال دین‌شان را برای آنان کامل گرداند پس دیگر نیازمند دینی جز آن و پیامبری جز پیامبرشان - صلوات الله وسلامه علیه - نیستند. از همین روی خداوند او را خاتم پیامبران قرار داد و به سوی انس و جن فرستاد، پس چیزی حلال نیست جز آن چه او حلال قرار داده و چیزی حرام نیست جز آن چه او حرامش گردانده و دینی نیست جز آن چه او مشروع ساخته و هر چه او خبر داده حق است و راست است و دروغ و خلافی در آن نیست. چنان که الله تعالی می‌فرماید:

وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا [انعام: ۱۱۵]

(و سخن پروردگارت به راستی و عدالت سرانجام گرفته است)

یعنی در اخباری که داده راست گفته و در اوامر و نواهی خود عدل ورزیده، پس همین‌که دین را برای آنان کامل گرداند، نعمتش را نیز برایشان به کمال رساند» (تفسیر ابن کثیر: ۳/ ۲۶).

شیخ الاسلام ابن تیمیه - رحمه الله - می‌گوید:

از بزرگترین نعمت‌های خداوند بر بندگانش و بزرگترین منت او بر آنان این است که پیامبرانش را به سوی آنان فرستاده و کتاب‌هایش را بر آنان نازل کرد و راه مستقیم را به آنان نشان داد که اگر چنین نبود همانند چهارپایان و حیوانات و بلکه بدتر از آنان بودند چرا که هر کس رسالت خداوند را پذیرفت و بر آن استقامت ورزید از بهترین خلق است و هر که از پذیرفتنش سر باز زد بدترین آفریدگان است و از سگ و خوک و حیوان بی‌زبان بدتر است (مجموع الفتاوی: ۱۹/ ۱۰۰).

بنابراین دانسته می‌شود که بزرگترین نعمت خداوند برای بنده این است که او را توفیق ایمان به او و پیامبرانش و پایبندی به دین و شرع را دهد؛ و اگر الله جل جلاله پروردگار همه خلق باشد و اوست که خالق و تدبیرگر و گرداننده امور آنان است، همچنین حلیم و بردبار است و بر عذاب بندگانش عجله نمی‌کند و آنان را به سبب ستم و گناهای که مرتکب می‌شوند به عذاب نمی‌گیرد؛ همین نعمتی است برای کسی که او را بشناسد و به او ایمان آورد و از هدایتش پیروی کند؛ اما آن‌که کفر ورزید و عصیان پیشه کرد و بردباری و پوشش پروردگار گستاخس ساخت، همین و بالی بر گردنش خواهد شد و بر عذاب او خواهد افزود. بلکه حتی نعمت‌های دنیا از جمله روزی و سلامتی و مال و فرزند و مانند آن در حقیقت برای کسی نعمت است که شکرش را به جای آورد و قدرش را بداند نه برای کسی که کفران ورزد و با آن نعمت‌ها مرتکب گناه شود.

شیخ الاسلام ابن تیمیه - رحمه الله - می‌گوید:

«بزرگترین نعمتی که خداوند بر بندگان ارزانی داشته نعمت ایمان است که قول و عمل است و زیاد و کم می‌شود، با طاعات و حسنات زیاد می‌شود و با فسق و گناهان کم می‌شود، پس هرگاه انسان بر عمل نیک خود بیفزاید ایمانش افزون شود و این همان ایمان حقیقی است که در این سخن پروردگار متعال آمده است:

اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ (۶) صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ [الفاتحة: ۶ - ۷]

(ما را به راه راست هدایت فرما (۶) راه کسانی که به آنان نعمت عطا کردی)

بلکه نعمت‌های دنیا کمتر از نعمت دین است؛ و آیا [نعمت‌های دنیا] نعمت است یا خیر؟ در این باره در میان علما - از اصحاب ما و دیگران - دو قول مشهور است؛ اما قول محقق در این باره چنین است که آن از یک جهت نعمت است اگرچه از همه جهت نعمت کامل نیست. اما نعمت دین از جمله انجام آن‌چه بدان امر شده و ترک آن‌چه [از سوی شارع] ممنوع شده، همه‌اش خیر است و نزد اهل سنت همان نعمت حقیقی است...» (مختصر الفتاوی المصرية: ۲۶۸).

حاصل آن‌که:

از بزرگترین نعمت‌های خداوند که به بندگانش ارزانی کرده این است که آنان را به شناخت خود و توحید و پیروی از پیامبران و پایبندی به شرع خود توفیق دهد، اما نعمت‌های دنیا در حق کسی که آن را در جایگاهش قرار دهد و از آن برای طاعت پروردگارش یاری گیرد نعمت است.

و الله اعلم.